

ЩОДО ДИПЛОМІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ЗРАЗКА ДЛЯ СТУДЕНТІВ, ЯКІ МАЮТЬ НАЙВИЩІ АКАДЕМІЧНІ ДОСЯГНЕННЯ

О. О. Коломієць, к. е. н., завідувач відділу соціальної стратегії
центру економічних і соціальних досліджень Національного інституту
стратегічних досліджень

Ю. Б. Каплан, к. політ. н., завідувач відділу гуманітарної політики та
розвитку громадянського суспільства

М. М. Карпенко, к. філос. н., с. н. с., головний консультант відділу
гуманітарної політики та розвитку громадянського суспільства

А. Ю. Іщенко, к. філол. н., с. н. с., головний консультант відділу
гуманітарної політики та розвитку громадянського суспільства
центру суспільних досліджень Національного інституту стратегічних
досліджень

В аналітичній записці узагальнено досвід розвинених країн щодо зазначення у дипломах про вищу освіту високих академічних досягнень випускників. Виявлено, що зазвичай інформація про високі і найвищі академічні досягнення випускників вноситься закладами вищої освіти до дипломів у вигляді додаткових дописів. При цьому критерії, за якими присуджуються відзнаки у навчанні, в залежності від країни можуть визначатися або національним законодавством, або формуватися на рівні конкретних закладів вищої освіти.

Висновки і рекомендації

Передбачена наразі скасованим Наказом Міністерства освіти і науки України від 29.12.2020 №1571 «Про затвердження форм документів про вищу освіту (наукові ступені) та додатка до них, зразка академічної довідки» норма щодо можливості закладу вищої освіти (далі ЗВО) зазначати інформацію про особливі досягнення випускника лише у додатку до диплома європейського зразка в шостому розділі «Додаткова інформація», викликала значний суспільний резонанс. Незгода та критика громадськості були зумовлені відсутністю норми про обов'язкове зазначення безпосередньо у самому дипломі про вищу освіту інформації про

особливі досягнення під час навчання (не передбачено дипломів з відзнакою). Такий підхід може мати негативним наслідком недостатню мотивацію та стимулювання серед здобувачів вищої освіти до отримання високих досягнень під час навчання. Певною мірою можливість зазначення інформації про особливі досягнення здобувачів вищої освіти у дипломі врегульована Наказом МОН України від 25 січня 2021 р. №102 «Про затвердження форм документів про вищу освіту (наукові ступені) та додатка до них, зразка академічної довідки». Однак положення Наказу мають рекомендаційний характер, доцільно узгодити відповідні рішення із вмістом Закону України «Про вищу освіту» та Постановою КМУ від 9 вересня 2020 р. №811 «Про документи про вищу освіту (наукові ступені)» щодо змісту інформації у дипломах.

З метою узгодження нормативно-правового врегулювання змісту інформації, яка має міститися у дипломах про здобуття вищої освіти та додатках до них, а також надання імперативного характеру для дій ЗВО України у частині зазначення у документах про вищу освіту інформації щодо особливих досягнень здобувачів освіти під час навчання, доцільно вжити таких заходів:

Секретаріату Кабінету Міністрів України (Департаменту гуманітарної і соціальної політики):

- розглянути можливість ініціювання внесення змін до Ст. 7 Закону України «Про вищу освіту» щодо доповнення змісту основної інформації, яка має міститися у документах про вищу освіту, обов'язковою нормою про особливі досягнення здобувачів вищої освіти;

- внести зміни до Постанови КМУ від 9.09.2020 р. №811 «Про документи про вищу освіту (наукові ступені)» щодо обов'язкового зазначення особливих досягнень здобувачів вищої освіти серед основної інформації у дипломах молодшого бакалавра, бакалавра та магістра.

Міністерству освіти і науки України:

- розробити, використовуючи досвід європейських країн, рекомендації для закладів вищої освіти щодо порядку присудження відзнак за високі і найвищі академічні досягнення випускникам;

- зобов'язати заклади вищої освіти розробити критерії присудження відзнак за високі і найвищі академічні досягнення випускникам і внести відповідні зміни до їхніх статутів;

- провести інформаційно-роз'яснювальну роботу щодо змін у формах документів про вищу освіту в Україні серед керівників ЗВО, викладачів, здобувачів вищої освіти.

Обґрунтування

Законодавство України. У Законі України «Про вищу освіту» чітко визначено зміст інформації, яка обов'язково має бути зазначена у дипломах про вищу освіту. Зокрема у пункті 3 Статті 7 зазначено, що у дипломах молодшого бакалавра,

бакалавра та магістра, має міститися назва закладу вищої освіти, назва освітньої програми, кваліфікація (здобутий особою ступінь вищої освіти), спеціальність та спеціалізація та професійна кваліфікація (у разі присвоєння). Крім того, зміст інформації, яка має міститися у дипломах, визначено у Постанові КМУ від 9 вересня 2020 р. №811 «Про документи про вищу освіту (наукові ступені)».¹ Зокрема, вимоги до такої інформації повністю відповідають визначеним у Законі України «Про вищу освіту». Таким чином, а ні Законом України, а ні Постановою КМУ не передбачено розміщення інформації про особливі досягнення у дипломах.

Разом із тим, вищезазначеною Постановою КМУ у пункті 1 передбачено для МОН України затвердити перелік обов'язкової інформації, яка повинна міститися в документах про вищу освіту (наукові ступені) на підставі визначеного переліку. При цьому в пункті 4 зазначено, що МОН України також має затвердити у тримісячний термін форми документів про вищу освіту (наукові ступені) та додатків до них, зразки академічної довідки.

Враховуючи те, що ЗВО України діють на принципах автономності та самоврядування, що передбачено у пункті 1 Статті 32 Закону України «Про вищу освіту» 2014 р.,² цілком ймовірно, що ЗВО України можуть у самостійно затверджених формах документів про вищу освіту (власними Вченими радами) не позначати особливі досягнення безпосередньо у дипломах. Отже, з метою збереження додаткових мотивації та стимулів серед студентів отримувати високі досягнення доцільно удосконалити нормативну регламентацію обов'язкової інформації, яка повинна міститися у дипломах про вищу освіту та додатках до них. Оскільки її відсутність може призвести до відмови ЗВО позначати особливі досягнення у дипломах.

Певною мірою питання позначення особливих відзнак у навчанні унормовано Наказом МОН України від 25 січня 2021 р. №102 «Про затвердження форм документів про вищу освіту (наукові ступені) та додатка до них, зразка академічної довідки».³ Зокрема, пунктом 3 встановлюється, що у дипломах молодшого бакалавра, бакалавра та магістра, ЗВО можуть зазначати інформацію про особливі досягнення та/або відзнаки здобувачів освіти. Однак, слід зазначити, що така норма має рекомендаційний характер і може застосовуватися ЗВО на власний розсуд.

Міжнародна практика. Для відображення академічних досягнень студентів у дипломах про здобуття вищої освіти європейських і американських закладів вищої освіти поряд з простим надписом «з відзнакою»⁴ все частіше використовуються система латинських відзнак або британська класифікація наукових ступенів.

¹ Постанова Кабінету Міністрів України «Про документи про вищу освіту (наукові ступені)» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/811-2020-%D0%BF#n22>

² Закон України «Про вищу освіту» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18?find=1&text=%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0+%D0%B4%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D1%83#Text>

³ Наказ МОН України «Про »<file:///C:/Users/Swift/Downloads/6014332d56a33670253849.pdf>

⁴ Мовою країни походження диплому: with Honours, Merit, Avec Distinction, с отличием, mit Auszeichnung.

Особливість таких дипломів полягає виключно у наявності в них дописів про рівень академічних досягнень (як правило, одразу після назви спеціальності), однак, вони безперечно мають вищий рівень престижності порівняно із звичайними дипломами.

У системі латинських відзнак до дипломів студентів, які мають високі і найвищі академічні досягнення, вноситься одна з латинських фраз, що вказує на рівень відзнаки:

- *лат. cum laude* (з відзнакою);
- *лат. magna cum laude* (з великою відзнакою);
- *лат. insigni cum laude* (з помітною відзнакою);
- *лат. maxima cum laude* (з максимальною відзнакою);
- *лат. summa cum laude* (з найбільшою відзнакою);
- *лат. egregia cum laude* або *лат. eximia cum laude* (з виключною відзнакою).

В окремих випадках кількість латинських ступенів відзнаки може бути меншою.

У британській класифікації відзнаки розподіляються за класами:

- First Class Honours (відзнака першого класу);
- Second Class Honours (відзнака другого класу);
- Third Class Honours (відзнака третього класу).

Відображення у дипломах академічних досягнень застосовується також у програмах академічної мобільності і позиціонується як перевага конкретної програми, в якій високий академічний результат студентів визнається усіма університетами-учасниками. Зокрема, в Erasmus+ застосовується найбільш поширена в європейських країнах система латинських відзнак. При цьому результати академічних досягнень вносяться як в сам диплом, так і в додаток до нього⁵.

Відтак, провідні європейські ЗВО тяжіють до диференціації (за системами представленими вище) та в деяких випадках навіть персоналізації дипломів. Так, якщо в одних дипломах, виданих університетами Німеччини, вказується загальний результат навчання («відмінно», «добре», «задовільно»), обчислений на основі середнього балу випускника, то в інших цей середній бал, округлений до десятих, вноситься до диплому разом з загальним результатом (див. Додаток).

Критерії, за якими присуджуються відзнаки у навчанні, в залежності від країни можуть визначатися або національним законодавством, або формуватися на рівні конкретних закладів вищої освіти. В окремих випадках навчальні підрозділи одних і тих самих закладів вищої освіти можуть мати різні критерії щодо присудження таких відзнак, при цьому якщо результати навчання студента відповідають встановленим критеріям, то відзнака має відображення саме у дипломі.

⁵ EMN Nano+. Guido Groeseneken. URL: https://eacea.ec.europa.eu/sites/eacea-site/files/2._success_stories_emm-nano.pdf

Не можна не погодитися з тим, що головним стимулом у навчанні для студентів має бути отримання знань, однак дипломи з зазначенням високих досягнень є важливим елементом в системі мотивації студентів в усьому світі. Диплом відмінника, що відрізняється від диплому студента з посередніми результатами, – втілення пошани учаснику освітнього процесу, який так само відрізнявся у навчанні протягом років. Такий документ відіграє вирішальну роль у морально-психологічному становленні молодої людини, формує у неї життєву позицію, у відповідності до якої тяжка праця обов'язково винагороджується. Перенесення свідчень про відмінні результати навчання у додаток до диплому суттєво понижує відповідну мотивацію, адже особливий вигляд диплому як головного документу про освіту має у ній значне символічне значення. І, оскільки державна політика у галузі вищої освіти має бути спрямована на збільшення кількості стимулів до навчання, а не на їх скорочення, мотиваційний фактор дипломів з зазначенням високих досягнень має при її формуванні і реалізації бути взятий до уваги.

Додаток

Зразок диплома Берлінського університету Гумбольдта

